

prostovoljstvo.org

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

REVIJA SLOVENSKE MREŽE PROSTOVOLJSKIH ORGANIZACIJ

ODPRTA CONA

SKUPNOST,
SKUPNOSTNI
PROJEKTI **in**
PROSTOVOLJSKE
AKCIJE

Številka 14
maj 2014

www.prostovoljstvo.org

Vsebina:

3 | Onkraj
gradbišča

8 | Živa
dvorišča

11 | Dan za
spremembe
2014

16 | Urbani
sprehodi

18 | Prostor kot
temelj
skupnosti

Pred leti smo se odločili, da bomo z organizacijo Dneva za spremembe spodbudili skupnostne prostovoljske akcije. Namen Dneva za spremembe je bil spodbuditi ljudi, da se aktivirajo, in da za vsaj en dan postanejo prostovoljci ter naredijo nekaj pozitivnega za skupnost, v kateri živijo. Danes, potem, ko smo projekt izvedli že peto leto zapored, ugotavljamo pozitivne učinke organiziranja skupnostnih akcij, ki vsako leto potekajo v okviru Dneva za spremembe.

Trend, ki ga je moč opaziti v tujini in pri nas, gre v smeri kreativnih, odgovornih in participatornih skupnosti, s prebivalci, ki jim ni vseeno za to, kje in na kak način živijo. Tako so se v zadnjih letih tudi pri nas začeli izvajati številni skupnostni projekti, katerih cilj je preko različnih skupinskih akcij urejanja prostora, druženja in sodelovanja dvigniti kvaliteto življenja v skupnosti: urbani vrtički; festivali, ki za nekaj dni v skupnost prinesejo zanimive aktivnosti, v katerih lahko sodelujejo prebivalci lokalne skupnosti; korporativne prostovoljske akcije, preko katerih se želijo družbeno odgovorna podjetja bolj povezati s skupnostjo, v kateri delujejo. Primerov pa je vsako leto več.

*Skupnostni projekti so – kot že ime pove – namenjeni vsem prebivalcem neke skupnosti in praviloma nikogar ne izključujejo. Nasprotno – spodbujajo **vključevanje** najrazličnejših posameznikov, ki živijo in delujejo v tej skupnosti: otrok, starejših, migrantov, tujcev ... Zato so tudi priložnost, da se ljudje med seboj bolje spoznajo in da se preko tega znebijo predsodkov, ki jih imajo do sicer najbližjih sosedov, ki jih ne poznajo.*

*Skupnostni projekti so največkrat prostovoljski projekti, saj so ljudje, ki se v projekte vključujejo, prostovoljci. Zato skupnostni projekti prispevajo tudi k razvoju **prostovoljstva** . Posamezniki preko tovrstnih projektov sploh spoznajo možnosti za participacijo in ostanejo aktivni tudi dolgoročneje. Pomemben cilj vseh skupnostnih projektov je nedvomno bolj povezana, sodelujoča, solidarna in aktivna skupnost, ki ji je mar za posameznike, ki v njej živijo.*

*Svet okoli nas se spreminja in na voljo imamo pravzaprav le dve možnosti: lahko opazujemo spremembe in jih kritiziramo; lahko pa postanemo del teh sprememb in jih celo usmerjamo ter sooblikujemo. Ljudje imajo preko skupnostnih projektov priložnost, da se aktivno vključijo v soustvarjanje sprememb, da se iz apatičnih kritikov prelevijo v **aktivne državljane** , ki ne čakajo zgolj na posege države, občine, »odgovornih«... pač pa sami prispevajo k družbenim spremembam.*

*Izvedba skupnostnih projektov pa ni preprosta. Predstavljate si, da imate skupino ljudi, katerih edini skupni interes je, da živijo na nekem skupnem prostoru, in da v tem prostoru oz. življenju vidijo priložnosti za spremembo na bolje, vsak od njih pa ima svojo rešitev. V skupnostnih projektih se izrazi **kreativnost** v vsej svoji širini, tisti pa, ki takšne projekte vodijo oz. organizirajo, morajo biti opremljeni z znanjem o organizaciji, vodenju, komunikaciji, mediaciji ... Organizacije, ki izvajajo skupnostne projekte, potrebujejo tudi podporo s strani odločevalcev, ki v skupnostnih projektih vidijo priložnost za bolj povezano, solidarno in odgovorno družbo.*

Barbara Goričan
Strokovni vodja programa Medgeneracijsko sodelovanje

Onkraj gradbišča

Projekt skupnostnega urbanega vrta na degradiranem zemljišču v Ljubljani

Urša Jurman

Dolgo zaprto gradbišče ob Resljevi ulici v Ljubljani v sodelovanju z okoliškimi prebivalci in drugimi zainteresiranimi spreminjamo v skupnostni prostor, namenjen vrtovom, druženju, ekologiji, izobraževanju in kulturi. Tako uresničujemo cilj projekta *Onkraj gradbišča*, ki je preverjati in predstavljati potencialne mestnih degradiranih območij in njihovega prevrednotenja z začasnimi in skupnostnimi intervencijami.

Lokacija in kontekst

Dolgo zaprto gradbišče ob Resljevi ulici, v bližini glavne železniške postaje in starega mestnega jedra, je 1000 kvadratnih metrovveliko zemljišče, ki so ga v letih mirovanja prekrile vrbe, breze in drugo divje rastje ter smeti. *Onkraj gradbišča* smo zagнали avgusta 2010 kot del programa zavoda Bunker *Vrt mimo grede*, ki se je osredotočal na sosesko Tabor, in katerega cilj je bil z nizom dogodkov spoznavati zeleno v mestu, spodbujati mestno vrtnarjenje in podpirati socialne urbane prostore. Opuščena gradbena jama sredi stanovanjske soseske je simptom nepremičninskih špekulacij in kapitalistične produkcije prostora, ki v ospredje postavlja maksimo rasti in profita in ne izboljšanja kvalitete vsakdanjega življenja. Kot tak se nam je zdel prostor idealen za pobude, ki v ospredje postavljajo potrebo po drugačni oživitvi mest, in v katerih je prostor konstitutivna dimenzija družbene akcije.

Komunikacija

Po ugotovljenem lastništvu zemljišča (Mestna občina Ljubljana) in njegovega statusa (zaradi zaščitne ograje zemljišče ni smatrano kot javna površina) smo zainteresirano javnost in zlasti prebivalce četrta Tabor s pomočjo ustnih in tiskanih vabil ter plakatov povabili, da se vključijo v načrtovanje, oblikovanje in uporabo lokacije. V neformalnih pogovorih z ljudmi, ki živijo in delajo v bližini izbrane lokacije, zlasti pa na prvem sestanku z zainteresiranimi – tedaj še pred zaprtim gradbiščem –, smo preverjali smiselnost našega namena, da bi degradirano zemljišče odprli za začasno rabo in ga preuredili v zelen skupnostni prostor, ter prisluhnili željam, potrebam in idejam ljudi, ki jih ta prostor zadeva na vsakodnevni ravni. V pogovorih so udeleženi izpostavili potrebo po zelenem, vrtovih in po prostoru za druženje. Sorodne ugotovitve sta pokazali tudi sociološka in antropološka študija o četrta Tabor, ki ju je zavod Bunker izvedel leta 2010 v sklopu projekta *Sostenuto*.

S privolitvijo Mestne občine Ljubljana smo zemljišče odprli za začasno uporabo, a dovoljenje smo sprva dobili le za čas trajanja projekta *Vrt mimo grede* – od srede do konca avgusta 2010. Hkrati s tem smo na mestno občino naslovili prošnjo za podaljšanje dovoljenja za brezplačno uporabo zemljišča, vse dokler se tam ne začne predvidena gradnja.

Načrtovanje

Po namestitvi vrat za dostop na zemljišče, čiščenju, spoznavanju in ohranjanju samoraslih dreves in divjih rastlin ter navozu prvih kubikov zemlje smo se soočili z vprašanjem – ali potrebujemo načrt za ureditev območja.

Polonca Lovšin je z umetniško akcijo *Dan s kozo* simbolno pod vprašaj postavila klasično prostorsko načrtovanje. Na mirujočem gradbišču je preživela dan s kozo Hano in sledila njenemu gibanju po divje zaraščenem terenu. Na podlagi beležk o kozinem gibanju je izrisala načrt za organizacijo prostora. V nasprotju z racionalnim pristopom ortogonalne mreže sta bili vodilo načrta kozino iskanje hrane in raziskovanje okolice. Načrta sicer nismo nikoli prenesli v prostor, odločili smo se za načrtovanje prostora, ki temelji na aktivnem vključevanju okoliških prebivalcev in drugih zainteresiranih ljudi.

Participacija

Vloga javnosti in njenega aktivnejšega vključevanja v procese odločanja o razvoju in urejanju mestnega prostora je pomemben vidik projekta. Prav participacija javnosti v urbanističnem in arhitekturnem načrtovanju se zdi danes pomembna priložnosti za preseganje omejitev neoliberalne urbane politike (glasnik katerih je tudi mirujoče gradbišče, na katerem projekt poteka), katere glavna cilja sta gospodarska

rast in maksimiranje profita. Poleg tega je koncept participacije priložnost za samo redefinicijo arhitekturne in urbanistične prakse. V času tržno usmerjene družbe je potrebno biti kritičen do prevladujočega pojmovanja arhitekture kot discipline, ki je osredščena na arhitekturo kot objekt/tržno dobrino in jo razširiti na procese in odnose, ki se oblikujejo skozi produkcijo prostora.

Vendar pa participacije ne smemo preprosto romantizirati. Dandanes postaja participacija tako rekoč standardizirana in institucionalizirana praksa v umetnosti, arhitekturi in prostorskem načrtovanju. V tem pogledu je organiziran in formaliziran (velikokrat tudi manipuliran) postopek, ki – zlasti v primeru arhitekture in urbanizma – pogosto temelji na nekritičnem razumevanju, ki v središče pojma participacije postavlja ideal konsenza in homogenosti. Menimo, da participacija ne more in ne sme postati standardizirana norma oziroma tehnika, saj to predpostavlja tudi standardiziranega udeleženca. Ker abstraktna skupnost udeležencev ne obstaja, tudi ne more obstajati obča metoda participacije. Namesto iskanja univerzalnih instrumentov in orodij za vpeljevanje neke vrste dialoga v arhitekturne in urbanistične procese načrtovanja, bi morali stremeti k oblikovanju participativne prakse kot *prakse spreminjanja* (termin, ki ga uporablja Doina Petrescu), ki pomeni kritično prostorsko

prakso, katera se zaveda razmerij moči, si zastavlja etična vprašanja, prevzema družbeno odgovornost in se z vsakim novim projektom, ki se izvede v novem kontekstu, vedno znova iznajde na novo.

Proces

Poletje, jesen in zima 2010 so šli mimo z majhnim številom sodelujočih; poleg nas, organizatorjev, se je v akcije urejanja zemljišča vključilo le nekaj izjemnih prostovoljcev. Vedeli smo, da je pri ustvarjanju vezi z okolico treba vzbuditi zaupanje ter da sta čas in prisotnost pri tem ključna. Kljub temu smo včasih dvomili, ali nam bo uspelo spodbuditi ljudi, da prevzamejo del odgovornosti za urejanje prostora v njihovi neposredni okolici, jih navdušiti nad vrtnarjenjem in pridelovanjem lastne hrane ter spodbuditi k nekoliko drugačnemu druženju.

Konec decembra 2010 je Mestna občina Ljubljana izdala pogodbo o enoletni brezplačni uporabi zemljišča in s tem podprla primer samoorganiziranega urejanja mestnega prostora. Nov zagon je prinesla pomlad 2011, ko so se okoliški prebivalci odzvali na naše povabilo *Naredi si svoj vrt*. Z vabilom smo ciljali na željo po vrtnarjenju, ki ima pri nas tako dolgo in bogato tradicijo. Na sestanek je prišlo več kakor dvajset zainteresiranih, ki so si že isti dan navdušeno začeli postavljati svoje gredice. Pri izdelavi gredic smo sledili principu re-

ciklaže in v glavnem uporabljali materiale, ki smo jih našli na lokaciji – odpadni les in kamne. Sproti smo določali njihove pozicije in skrbeli, da so med njimi ostale poti in skupni prostori.

Pravila

Kot pobudniki smo določili tri osnovna pravila souporabe prostora na *Onkraj gradbišča*: vsak si izdelava svojo gredico oziroma v kolikor tega sam ni zmožen, sodeluje pri izdelavi svoje gredice; pri vrtnarjenju niso dovoljena kemična sredstva; poleg skrbi za svoj vrt pa mora vsak udeleženec prevzeti tudi del skrbi za skupni prostor. Z udeleženci smo se dogovorili o drugih pravilih souporabe prostora (o katerih se skozi razvoj projekta tudi sproti dogovarjamo) in po podpisu pristopne izjave novim članom predali ključe vhodnih vrat in vrtno lope, ki smo jo postavili za spravljanje skupnega orodja. S tem je prostor postal dejansko skupen, vključeni v *Onkraj gradbišča* pa smo se z našo raznolikostjo in različnimi intencami glede sodelovanja ter nepredvidljivostjo in ustvarjalnostjo, ki ju prinaša skupna udeležba v takem projektu, povezali v začasno eksperimentalno skupnost.

Skupnost

Ideja skupnosti, ki ji v projektu sledimo, je skupnost kot oblika odnosov in ne kot homogena enota (kolektiv). Homogena skupnost briše razlike in protislovja, kot tudi kreativne disonance, produktivne konflikte

in pogajanja, ki so nujno povezani z deljenjem prostora, orodij, vode, nalog, časa ... Ta vidik je pomemben, saj je bolj povezan z dogovarjanjem odnosov med razlikami in ne toliko s potrjevanjem skupnega, ki temelji na podobnosti. V nasprotju z idejo skupnosti, ki temelji na ideji identitete in pripadanja (*biti v*), ki je vedno izključujoča do drugih/zunanjih, v projektu stremimo k skupnosti, ki proizvaja bolj odprte in fluidne odnose in na ta način spodbuja občutek *biti z*. Kot vrtovi na *Onkraj gradbišča* nimajo poenotene podobe, tako tudi skupnost, ki se razvija skozi in v projektu, sestoji iz fragmentov. In kot je vrtnarjenje dejavnost, je tudi skupnost dejavnost in proces za izoblikovanje odnosov, povezav¹ – med udeleženci *Onkraj gradbišča*, pa tudi onkraj tega.

Učenje iz prakse

Smo zagovorniki skupnostne akcije. Za nas je pomembno graditi znanje skozi akcijo, pri čemer pa kot pomemben del prostorske prakse smatramo tudi refleksijo in teorijo. Ti lahko zavzemata različne oblike: od mesečnih sestankov, izdajanja občasnega *fan-zina*, povezovanja s sorodnimi pobudami do organiziranja predavanj in razgovorov,

ki obravnavajo teme, lastne oziroma sorodne naše pobudi. Na ta način razvijamo vedenje o tem, kaj projekt, kot je *Onkraj gradbišča*, pomeni v kontekstu mesta Ljubljane, njegove prostorske in okoljske politike, kaj pomeni v kontekstu bogate lokalne tradicije vrtnarstva ter kaj v kontekstu številnih lokalnih prostorskih pobud ter drugih sorodnih projektov urbanega vrtnarjenja in participativnega urejanja prostora v globalnem merilu.

Urbani vrtovi – lokalne reference

Vzpostavitev skupnostnega urbanega vrta v centru Ljubljane, na zemljišču, ki je v javni lasti, predstavlja tudi kritiko in prepotrebno alternativo mestni politiki urejanja in oddajanja vrtničkov v Ljubljani, ki je bila z mestnim odlokom sprejeta leta 2009 in se je začela izvajati leta 2010 s prvimi vzorčnimi vrtnički. Trenutna mestna politika in ukrepi za urejanje vrtov, ki so v projektu služili kot negativna referenca, predstavljajo rigidno, standardizirano in pretirano formalizirano pristop, s katerimi za možnost najema vrtnička (starost in nizki dohodki) vrtničarska območja spreminjajo v socialni geto, mestne vrtove izrivajo na mestno obrobje, za povrh pa predvidevajo

¹ Gl. Vijay Devadas in Jane Mummery, "Introduction – Community Without Community", *Borderlands e-journal*, let. 6, št. 1, 2007. V članku se avtorja sklicujeta in idejo skupnosti, kot jo definirata Jean-Luc Nancy in Giorgio Agamben. <http://www.borderlands.net.au/issues/vol6no1.html> [20. 12. 2012].

drastično zmanjšanje površin za vrtničarska območja.

Vrtnarjenje za lastne potrebe se je v Sloveniji, sorodno kot drugod po Evropi, razmahnilo s pojavom industrializacije. V primeru Slovenije se je to zgodilo na začetku 20. stoletja, vendar pa vrtničarstvo pri nas tedaj še ni bilo organizirano v taki meri, kot je že bilo marsikje po Evropi. Po drugi svetovni vojni so se motivi za vrtničarstvo bistveno spremenili. Vloga preskrbe se je zmanjšala, krepil pa pomen oddiha in rekreacije, o čemer pričajo ureditve vrtov. Sredi 80. let 20. stoletja je bilo vrtničarstvo v Ljubljani v precejšnjem razcvetu, v 90. pa so se vrtničarska zemljišča še povečala (iz 2 kvadratnih kilometrov sredi 80. na 2,67 kvadratna kilometra sredi 90.). V naslednjem desetletju je prišlo do upada skupne površine vrtničkov, ki je sredi 1. desetletja 21. stoletja obsegala 1,86 kvadratnega kilometra. Spontano rastočim in urejenim območjem vrtničkov pa je v drugi polovici 1. desetletja 21. stoletja mestna uprava stopila na prste – sprva z odstranitvijo prostorsko in vizualno “neprimernih” vrtničkov (ob mestnem pokopališču Žale, ki je zaradi Plečnikove arhitekture lokalni kulturni spomenik), v naslednji fazi pa tudi z okoljsko neustreznih, vodovarstvenih, območij (ob reki Savi). Do 2008 se je površina vrtničkov tako zmanjšala na 1,3 kvadratnega kilometra.²

V času, ko vse kaže, da se bo vsesplošna kriza – gospodarska, finančna, okoljska in družbena – zaostrovala; ko so odločni ukrepi za večanje samopreskrbe s hrano ter trajnostnega razvoja neizbežni; in ko je očitno, da javna sredstva v Ljubljani ne omogočajo na-

daljevanja urejanja mestnih vrtov v obsegu in tempu, kot je bilo prvotno zamišljeno – pa četudi na tem mestu odmislimo njihovo problematično zastavitev –, se zdi premislek o drugačni politiki organiziranja mestnih vrtov nujen, sistemska podpora civilnim pobudam za urbano ekološko vrtnarjenje pa ključnega pomena. Skladno s sodobnimi principi v urbanizmu, ki naj ne bi določali, temveč omogočali, je potrebno zastaviti tudi politiko urejanja mestnih vrtničkov. Premisliti je potrebno kategorije lepega, kar je pogost očitak samooblikovanim vrtničarskim območjem, se odpreti novim pojmovanjem skupnostnega in javnega zelenega prostora, v načrtovanje, oblikovanje in upravljanje katerih je potrebno aktivnejše vključiti javnost, spodbujati ekološko vrtnarjenje, ovreči omalovaževanje vrtničarstva kot ruralne ostaline in se odpreti za reurbanizacijo Ljubljane, ki ne pomeni le zgoščanja pozidave (kot je razumeti aktualno mestno prostorsko politiko), temveč tudi heterogenost in pluralnost prostorskih, družbenih, kulturnih in bivanjskih praks ter estetik.

Onkraj gradbišča je danes v polnem teku, pa vendar na svojem začetku. Želimo si, da bi se projekt kot svojevrsten primer urejanja degradiranega mestnega območja po principu “od spodaj navzgor”, kot seme lahko prenesel tudi na druge, sorodne lokacije v Ljubljani. In v tej smeri gredo tudi naše prihodnje akcije.

KUD Obrat, zima 2012

P. S.: Tekst je bil prvič objavljen v katalogu *Hands on Urbanism 1850–2012. The Right To Green*, ur. Elke Krasny, Architekturzentrum Wien, Dunaj, 2012.

² Povzeto po: Brigita Jamnik, Aleš Smrekar, Borut Vrščaj, *Vrtničarstvo v Ljubljani*, ZRC, Ljubljana, 2009, str. 64-65.

Živa dvorišča

Tajša Perović

H IŠA! je društvo, znotraj katerega smo formalizirali svoje delovanje kulturni ustvarjalci, ki od leta 2010 naprej snujemo in izvajamo program Živa dvorišča Maribora. Naše delo temelji na povezovanju in spodbujanju sodelovanja akterjev z vseh področij mladinskega in kulturniškega delovanja s stanovalci mestnega jedra. Naš cilj je ustvarjanje programa, ki kulturno in socialno poživlja podobo mesta. Naši programi so tudi Poligon znanja, Živo mesto, Ulično gledališče Maribor, Rajzefiber biro, Center grafičnih umetnosti, Žive zgodbe in Zaživi Maribor.

Skozi družbene aktivnosti, delavnice, srečanja, skupnostne akcije, raznolike umetniške izraze povezujemo in spodbujamo participacijo različnih akterjev (prebivalci mesta, študenti, mentorji, umetniki, obrtniki, trgovine, občine, izobraževalne in kulturne institucije) ter omogočamo, da iz teh povezovanj nastanejo visoko kvalitetni rezultati, ki presegajo individualne rezultate udeležencev. Naš cilj je povezovanje ustvarjalcev, organizacij in lokalne skupnosti, spodbujanje ustvarjalnosti in skozi širok

spekter umetnosti spodbujanje kulturnega udejstvovanja vseh segmentov lokalne javnosti. Smo mediatorji, spodbujamo komunikacijo in realizacijo kvalitetnih in kulturno pomembnih socialnih dogodkov. S tem »postavljamo lestev, da lahko pogledamo čez ograje naših vrtičkov«.

Zavedamo se, da je mesto Maribor lahko še kako ustvarjalno, živahno in aktivno mesto, če le prebudimo speče potenciale in dosežemo, da prebivalci aktivno posežejo v soustvarjanje lastnega prostora bivanja. To lahko spodbudimo s participativnimi aktivnostmi v samem jedru mesta, delavnicami, ki so primerne za vse generacije in raznovrstne okuse.

Program Živa dvorišča, ki je pravzaprav pobudnik kasneje nastalih programov društva, pospešuje refleksijo sicer mehničnega vsakdana prebivalcev mest. Mehka substanca urbanega prostora je nadvse senzibilna in odzivna na spodbude.

Z vidika socialne psihologije in urbanizma so izhodiščna celica dogajanja v Mari-

boru dvorišča večstanovanjskih stavb v centru mesta, to so prostori, kjer privatno prvič srečuje javno. In v zadnjih desetletjih so prej živa dvorišča izgubila svojo namembnost, prenehala biti prostor druženja in skupnega opravljanja vsakdanjih aktivnosti, osamela in tako postala prepuščena zobu časa.

Živa dvorišča so vsako zase popolnoma svojstven kulturni, zgodovinski in socialni fenomen, ki ga lahko aktiviramo s premišljenimi pristopi. Multidisciplinarno zastavljen program »Živa dvorišča Maribora« nastaja v dialogu med raznolikimi komponentami življenja dvorišč: **urbano - naravno, umetnost - socialno, inovativnost - tradicija/dediščina, javno - zasebno** in **ključnimi akterji - prebivalci** in s tem presega enkratne dogodke, zgodovinsko pripovedno raven ali zgolj brezčasno vstavljanje tujih teles v prostor. Le na ta način lahko spodbudimo nove pristne oblike ustvarjalnega sožitja in zagotovimo trajnost živih bivalnih prostorov.

Posegi v javni ali zasebni prostor, ki postane javni, venomer s seboj prinašajo spremembe. Kultura, ki je eden glavnih nosilcev naše identitete, potrebuje prostor za materializacijo. Prostor je eden tistih dejavnikov, ki ji daje substanco za razvoj. Dvorišča, trgi, ulice so si po svoji naravi vsi različni in zahtevajo tenkočutne posege in sodelovanje vseh segmentov javnosti. Skozi svoje delovanje ugotavljamo, da

Dan za spremembe

2014

Mateja Princič

Vseslovenska prostovoljska akcija Dan za spremembe je nastala z namenom, da ljudi spomnimo na pomembno vrednoto, solidarnost, ki zaradi hitrega načina življenja vedno bolj izginja iz našega vsakdanjika. Tako že vse od leta 2010 v začetku pomladi skušamo prebivalce Slovenije nagovoriti, da stopijo iz ustaljenih smernic, zavihajo rokave in za en dan postanejo prostovoljci. Na ta dan se o prostovoljstvu ne le pogovarjamo, ampak se lotevamo konkretnih dejanj.

Prvi Dan za spremembe smo organizirali 24. marca 2010. Na ta dan so v različnih krajih po Sloveniji potekale številne prostovoljske akcije, ki smo jih pripravili v sodelovanju s prostovoljskimi organizacijami in občinami. Pridružil se jim je lahko vsak, ki je želel v družbo in okolje vnesti pozitivne spremembe.

Dan za spremembe 2014 je odgovarjal na aktualne težave in potrebe v skupnosti. Pozvali smo organizacije in prostovoljce, da se povežejo in organizirajo skupnostno akcijo. Koncept akcije ni bil omejen z določanjem konkretne tematike, ampak je bil odprtega tipa. V preteklih letih smo namreč zaznali, da so potrebe od kraja do kraja različne. Zavedamo se, da so prav lokalni akterji tisti, ki najbolj poznajo razmere in težave svoje okolice. Pozvali smo vse, naj se povežejo z drugimi organizacijami, sodelujejo s podjetji in občinami ter posamezniki v svojem kraju ter skupaj zasnujejo konkretno akcijo, ki bo zadostila potrebam.

Odziv je bil izjemen. Na ta dan je 6000 prostovoljcev pomagalo posamezniku, ki se je znašel v stiski, reševali določen skupnostni problem ali pa poskrbeli za prijete-

nejšo okolico, iz katere izhajajo. V več kot 40 krajih po vsej državi so pripravili 130 skupnostnih akcij (nekaj akcij je bilo zaradi slabega vremena odpovedanih ali prestavljenih na drug datum). Veseli nas, da so se med seboj povezali v tako velikem številu. Sodelovalo je 24 občin, 78 osnovnih in srednjih šol, 13 vrtcev, 267 organizacij ter 28 podjetij.

Definirali smo skupnost in skupnostno akcijo

Skupnost je povezana skupina ljudi, ki jih povezujejo skupne lastnosti – skupen interes ali lokacija. V okviru Dneva za spremembe si skupnost razlagamo kot vse ljudi, ki jih povezujejo določeni interesi ali pa živijo oziroma so aktivni v določenem kraju. Skupnosti so lahko majhne (skupnost ulice, skupnost vasi, manjše interesne skupine ipd.) ali večje (skupnost večjega kraja, večje občine, večje interesne skupine ...). Namen skupnostnih akcij je, da se povežejo osebe, ki živijo ali delajo v istem kraju, in skupaj naredijo nekaj dobrega za celotno skupnost (celoten kraj) ali za prostovoljce, ki živijo ali delajo v skupnosti ali jih povezujejo enake ideje in cilji.

Slovenska filantropija je spodbujala akcije, ki:

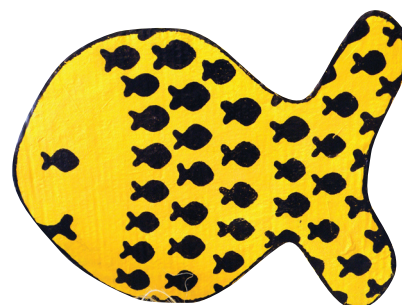
- so povezale čim več različnih posameznikov in institucij,
- so odprte za sodelovanje posameznikov, ki sami nimajo ideje, vendar bi vseeno radi kaj postorili,
- stremijo k dolgoročnejšim rešitvam,
- so enostavne, ne zahtevajo večjih finančnih vložkov in
- so odprte za obiske medijev.

Veseli nas, da so bili odzivi odlični in prepričani smo, da bodo ideje o ponovljenih akcijah še živele. Povežite se, stopite iz ustaljenih smernic, zavihajte rokave in za en dan postanite prostovoljec tudi vi! ■

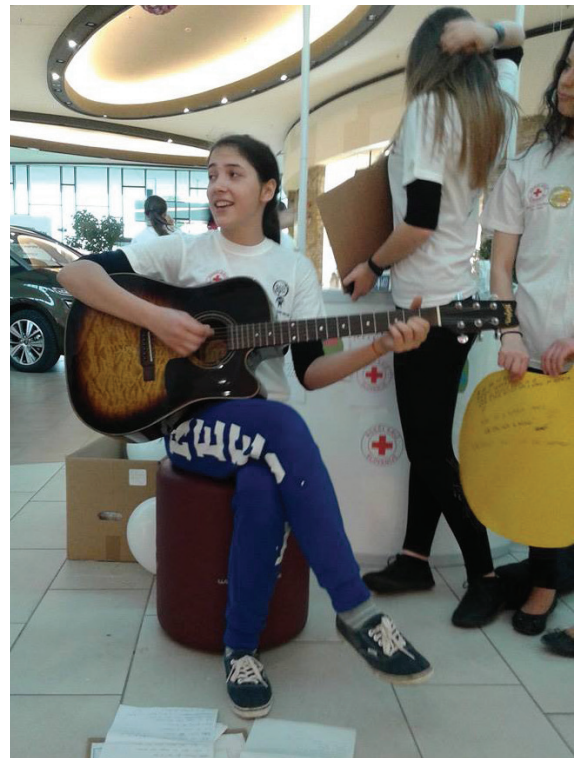
Utrinki s 5. Dneva za spremembe po Sloveniji.

Prostovoljstvo
pomeni dati
in **dobiti.**

"Prostovoljstvo
je kul, ker si
koristen sebi
in **družbi.**

Urbani

Jane's

sprehodi

Walk

Marko Peterlin

Slovenski urbani sprehodi Jane's Walk so del globalne akcije, v okviru katere vsako leto prvi konec tedna v maju potekajo sprehodi v številnih mestih po svetu. Pobuda [Jane's Walk](#) izhaja iz Toronta, njen namen pa je širjenje dragocenih sporočil [Jane Jacobs](#) in populariziranje živosti mest, ki se poraja preko povezanosti prebivalcev z bivalnim okoljem, sosedi in obiskovalci. V Torontu so bili prvi sprehodi organizirani leta 2007, od 2009 naprej sprehode gosti vedno več mest izven meja Kanade, od leta 2011 jih imamo tudi v Sloveniji.

Inštitut za politike prostora je dal pobudo za organizacijo sprehodov v Sloveniji, vsako leto pa tudi koordinira in podpira njihovo pripravo. A ključno vlogo pri izvedbi sprehodov imajo predvsem lokalne nevladne organizacije in povezani posamezniki, ki sprehode ob podpori inštituta tudi organizirajo. Pri organizaciji je doslej aktivno sodelovalo prek 25 nevladnih organizacij, na desetine vodij sprehodov in njihovih gostov pa je sodelovalo v vlogi prostovoljcev.

Jane Jacobs je bila ameriška publicistka in aktivistka, ki je pred 50 leti prva opozorila na pomen pešcev in funkcije pločnikov ter ulic v svojem temeljnem delu [Umiranje in življenje velikih ameriških mest](#) - od leta 2009 ga imamo tudi v [slovenskem prevodu](#). Knjiga je povzela njena razmišljanja in napade na takrat prevladujočo plansko teorijo in miselnost, da arhitekt

najbolje ve, kaj je dobro za ljudi, in da je z racionalističnim načrtovanjem »od zgoraj navzdol« mogoče prilagoditi ravnanje ljudi idealiziranim predstavam o lepem in gospodarno urejenem mestu. Poleg pronicljivosti je zanjo značilen splošno razumljiv način analiziranja uličnega življenja in odtujenega urbanističnega načrtovanja. Jacobsova je opozarjala na vrednost prepletanja funkcij, slavila je značilno raznovrstnost posameznih mestnih predelov in njihovo notranjo ter vsestransko razvojno moč. Ostro je zavračala takratni način urbane prenove, pri kateri so rušili celotne mestne četrti in namesto njih gradili monofunkcionalne stanovanjske soseske, pogosto prilagojene avtomobilu, brez vsakdanjega uličnega življenja. Poleg pisateljstva pa je bila Jane Jacobs tudi dejavna aktivistka in članica državljskih gibanj predvsem v New Yorku, ki jim pripisujejo zasluge za to, da so nekateri najspornejši projekti prenove v mestu propadli.

Jane's Walk

Vsak prvi konec tedna v mesecu maju se po celem svetu prirejajo sprehodi po mestu, imenovani Jane's walk. Glavni cilj urbanih sprehodov je spodbuda za utrjevanje živosti mesta, ki se kaže prav v privlačnosti za pešačenje. Gre za približno uro in pol trajajoči vodeni sprehod po mestnih četrtih, ki ozaveščajo o pomenu pešačenja po vsakdanjih opravkih in poudarjajo učinek, ki ga imajo pešci na urejanje mestnega prostora. Sprehodi so namenjeni povezo-

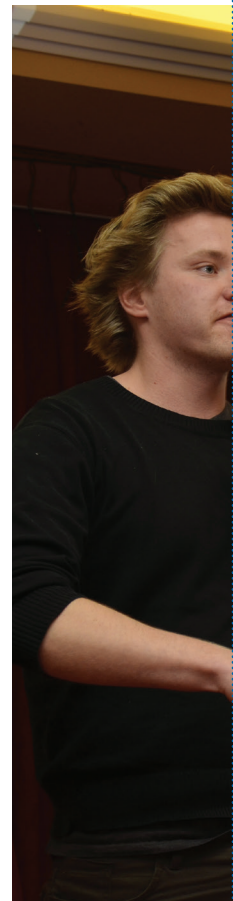
vanju prebivalcev s sosedi in sosesko in spodbujanju pripadnosti območju bivanja. Hkrati sprehodi ponujajo priložnost za pogovor o težavah, s katerimi se stanovalci vsak dan spoprijemajo, in omogočajo oblikovanje pobud, kako soseske narediti privlačnejše in prijetnejše za življenje.

Urbani sprehodi Jane's Walk omogočajo odkrivanje novih razsežnosti naših mest, ki so nam najpogosteje skrite, z očmi pešca in radovednega opazovalca. Med pogovorom in izmenjavo izkušenj pomagajo odkriti, kaj je tisto, kar dela urbane ureditve do pešca prijazne, kaj dela ulice, trge in parke varne za prebivalce in obiskovalce. Hkrati omogočajo povezovanje posameznikov in lokalnih nevladnih organizacij v prizadevanjih za mestne četrti, ki so prilagojene vsakdanjemu pešačenju. Zamisel o urbanih sprehodih prihaja iz Toronta, kjer so prve takšne sprehode pripravili leta 2007, leto po smrti Jane Jacobs. Od leta 2009 sprehode gosti tudi vedno več mest zunaj Kanade, od leta 2011 so med njimi tudi slovenska mesta. Število sprehodov se vsako

leto veča tudi pri nas: v letošnjem letu je bilo izvedenih 17 urbanih sprehodov v 10 slovenskih mestih.

Glavna značilnost sprehoda Jane's Walk je pogovor, ki ga spremlja. Vodja sprehoda vodi pogovor z izpostavljanjem zanimivih značilnosti in pripovedovanjem zgodb o svoji soseski, istočasno pa spodbuja ostale udeležence, da delijo svoja mnenja in opažanja. Udeleženci sprehodov so večinoma zelo veseli srečanja s sosedi ter možnosti razprave o svojih zamislih in predstavah o soseski. Osnovno načelo tovrstnega sprehoda je njegova samoorganiziranost in samoselektivnost. Lokalni organizatorji naj bodo vključujoči, raznoliki, dostopni in naj sprejmejo vsakogar, ki želi sodelovati. Spodbujajo naj udeležbo čim širšega kroga ljudi, iz vseh mestnih predelov. Lokalni organizatorji naj bodo odprti do vseh konceptov, ki jih želijo posamezniki ali skupine uporabiti na sprehodih. Bolj kot so ti osebni in posebni, toliko bolje, vendar naj ne bodo uporabljeni zgolj za osebno ali poklicno korist in promocijo. ■

Prostor kot temelj skupnosti

Primer dobre prakse iz ESTONIJE

Leta 2006 je v Talinu nastala organizacija *New World Society*, katere osnovna ideja je bila narediti lokalno okolje bolj prijazno za prebivalce. Skupina prijateljev, ki jih je družilo predvsem veselje do uveljavljanja pravic kolesarjev v Estoniji, se je odločila, da poišče načine, kako animirati svojo sosesko. Bistvo njihovega skupnostnega projekta je bila komunikacija preko novih socialnih omrežij, kar je bil tudi eden bolj trajnih rezultatov projekta. Na Kongres prostovoljstva, katerega osnovna tema so bile skupnostne akcije v povezavi s prostovoljstvom, smo leta 2013 povabili tudi Martena Kaevatsa iz organizacije *Community Tool*, arhitekta, ki je bil eden od idejnih avtorjev projekta. Predstavil nam je delo organizacije, poudarke, pomembne prelomnice in rezultate projekta, ki jih povzemamo v tem prispevku.

Projekt so začeli izvajati v manjši četrti v Talinu, kjer živi približno 5000 ljudi in se razprostira na površini 50 hektarjev. Gre za manjše zgodovinsko naselje, sestavljeno iz starih lesenih hiš. Eden izmed prvih ciljev projekta je bil, da bi se ljudje, ki živijo v lokalni skupnosti spoznali med seboj in ugotovili, da dom ni le za zaprtimi vrati stanovanja ali hiše, pač pa je dom tudi ulica na drugi strani teh vrat. Skupina, ki je soustvarjala projekt od začetka je bila sestavljena iz arhitektov, urbanistov, sociologov, računalničarjev... Zavedali so se, da v

skupnosti živijo ljudje z različnimi interesi, različnih ideoloških in političnih prepričanij ter prihajajo iz različnih socialnih okolij. Edina stvar, ki povezuje vse te ljudi, je skupen prostor v katerem živijo. Predvsem javni prostor. Začeli so z vzpostavljanjem manjših socialnih prostorov, kjer se ljudje srečujejo in izmenjujejo mnenja: kuhinja pri nekemu doma, kavarna ali knjižnica. V teh prostorih so najrazličnejše dogodke organiziralo vrsto let in – najpomembneje – organizirali so jih pogosto. Ti manjši prostori, kjer se ljudje lahko pogosto družijo, so se izkazali za bistveni temelj skupnosti.

Ker se je vedno več ljudi začelo zanimati za sodelovanje, so potrebovali tudi večji javni prostor, saj je bil njihov slogan: »tudi ulica pred vašo hišo je lahko dom«. Začeli so organizirati dogodke, za katere so zaprli ceste za javni promet. Ljudje, s čisto različnimi ozadji, so začeli odpirati kavarne na svojih dvoriščih, na njih so prirejali koncerte in delavnice. Vsak prvi vikend v septembru se na ulicah Talina odvija festival, ki se ga udeleži 5000 ljudi. Dogodki so zastonj, vse pa je organizirano po principu prostovoljstva, saj vsak prispeva tisto, kar sam rad počne.

Vzporedno z izvajanjem prvega skupnostnega projekta, so začeli s svetovanjem drugim posameznikom, skupinam in skupnostim. Tako je nastalo živahno doga-

janje tudi v drugih četrtnih Talina. Danes se odvijajo dogodki vsak vikend v različnih četrtnih in vsak vikend lahko obiščeš drugo mestno četrt in drug festival. Kar pa je najpomembnejše, ti festivali vključujejo ljudi vseh starostnih skupin: nekatere festivale organizirajo mlajši ljudje, nekatere pa starejši, udeležujejo pa se jih ljudje vseh starosti. Ti festivali združujejo in povezujejo skupnosti.

Splet in komuniciranje

Preko ugotovitve, da lahko ena sama skupnost doseže spremembo, so vzpostavili mrežo močno povezanih skupnosti, pri čemer je ključno vlogo odigrala komunikacijska revolucija: Twitter, Facebook, elektronska pošta... Pomemben element uspeha je bila tudi iniciativa *Open source website platform*. Gre za modularni sistem, ki je preprost, brezplačen in enostaven za uporabo ter so ga nastajajoče skupnosti uporabile za izdelavo spletne strani. Novi modeli komunikacije zelo vplivajo na spreminjanje vedenja posameznikov po svetu: spodbuja jih k aktivaciji, motivira k povezovanju, dviguje zavest, da je potrebno stopiti skupaj in nekaj ukreniti. Orodja, kot so socialna omrežja, jim omogočajo neposredno medsebojno komunikacijo in lajšajo organizacijo dogodkov. Danes je med seboj povezanih 25 lokalnih skupnosti, ki ustvarjajo močno zaveznitvo.

Množično financiranje

V trenutku, ko se skupnost začne organizirati, se pojavijo vprašanja kako bodo financirali projekte. Množično financiranje (*Crowd funding*) poznamo predvsem po financiranju produktov, manj pa po financiranju idej. Leta 2012 so v Talinu zagnali platformo *Giving a push*, kjer se financirajo ideje: če imaš neko idejo o njej posnameš video in ga objaviš na internetu. Če je ljudem všeč, lahko prispevajo. Projektov je vedno več, vedno več pa je tudi zbranih sredstev. V enem letu so na tak način zbrali 150.000 €. Ljudje so darovali denar za projekte, ki so jim bili všeč. Vsota in število projektov še kar naraščata.

Podoben način zbiranja sredstev je *Brick Starter*, ki temelji na tem, da lahko vsak član družbe (državljan, lokalna skupnost, nevladna organizacija, oblast ali zasebni sektor) prispeva za skupen cilj. Vsak lahko prispeva idejo, denar, čas ali pa le mnenje – glasovanje o projektu. Gre za odprt in transparenten sistem, saj lahko vsi, ki prispevajo, ves čas spremljajo kaj se dogaja s projektom in kako napreduje.

Občine

Še en primer dobre prakse v Estoniji je vključevanje skupnosti v načrtovanje. Mestna občina vsako leto prepusti določen odstotek letnega proračuna skupnosti, ki se lahko sama odloči, kako ga bo uporabila. To naredijo s pomočjo preproste spletne strani, na kateri lahko prebivalci predlagajo svoje ideje, tiste najbolj priljubljene ideje podpre tudi občina. Ta ideja se je že v osemdesetih letih pojavila v Braziliji. Praksa se je prenesla v 1000 mest po Severni Ameriki in Evropi, raziskave in izkušnje pa so pokazale, da gre za zelo učinkovit način prostorskega načrtovanja in izboljšanja prostorske infrastrukture.

Kar se je začelo kot razmišljanje in pobuda skupine prijateljev, ki so se zavedali pomena potenciala, ki ga imajo skupnostni projekti, je po osmih letih postalo gibanje: nastajajo vedno nove skupnosti, se združujejo, sodelujejo in povezujejo z namenom, da bi življenje v skupnosti postalo prijaznejše, bolj vključujoče in spodbudilo posameznike k aktivni udeležbi. ■

Odprta cona je revija Slovenske mreže prostovoljskih organizacij.

Izdajatelj:

Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva

Poljanska cesta 12

1000 Ljubljana

www.filantropija.org

www.prostovoljstvo.org

e-naslov.slovenska@filantropija.org

tel. 01 430 12 88

Odgovorna oseba: **Tereza Novak, izvršna direktorica**

Uredili: **Barbara Goričan in Mateja Prinčič**

Fotografije: **arhiv Slovenske filantropije in avtorji tekstov**

Lektoriranje: **Neja Smid**

Oblikovanje: **Tadej Trkman**

Ljubljana, maj 2014

Operacijo delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov 2007-2013, razvojne prioritete »Institucionalna in administrativna usposobljenost«; prednostne usmeritve »Spodbujanje razvoja nevladnih organizacij, civilnega in socialnega dialoga«.